

Nr 31.

Av herr **Andrén**, *angående upplösning av socialiseringsnämnden.*

Genom beslut av Kungl. Maj:t av den 22 juni 1920 tillsattes den s. k. socialiseringsnämnden, med uppdrag att "verkställa utredning angående lämpligheten av och betingelserna för ett överförande i samhällets ägo eller under samhällelig kontroll av naturtillgångar och produktionsmedel, som äro för landets ekonomi och befolkningens välstånd av större vikt eller eljest prövas böra omhänderhavas av samhälleliga organ". Nämnden skulle enligt dåvarande statsministerns anförande till statsrådsprotokollet utreda "både frågan om de områden, för vilka en socialisering är påkallad, och frågan om de former, under vilka den bör komma till utförande". Utredningen skulle, enligt samma anförande, företagas "fullt sakkunnigt och objektivt". Jag skall icke yttra mig i frågan, om nämndens medlemmar representerade den högsta sakkunskap, som i vårt land kunde erhållas för den oerhört svåra och betydelsefulla frågans klarläggande. Däremot kan jag icke underlåta att framhålla, att garantierna för undersökningens objektivitet icke voro särdeles starka, då nämndens majoritet bestod av säkra anhängare av det socialdemokratiska partiprogrammet, vilket som bekant även upptager socialisering på sin önskelista. Utredningen skulle vidare, hette det i statsministerns anförande, företagas med "den skyndsamhet, som uppgiften kräver".

Socialiseringstanken vann tydligen starkare tilltro och ökad utbredning under intryck av de abnorma ekonomiska förhållanden, som rådde under och åren närmast efter världskriget. Numera kan man emellertid i de flesta länder, kanske i alla, konstatera att ett tydligt omslag ägt rum i den ekonomiska uppfattningen. Även långt in i det socialdemokratiska lägret torde man under senare år ha fått en klarare blick för det enskilda initiativets och det enskilda intressets betydelse i den ekonomiska utvecklingen. I ekonomiskt sakkunniga kretsar tror man mindre än förut på socialiseringens förmåga att råda bot på de missförhållanden, som otvivelaktigt finnas i vårt nuvarande samhälle, eller att skapa en lyckligare och ekonomiskt starkare social ordning. Även i den socialdemokratiska agitationen har socialiseringstanken under senare år intagit en mycket undanskymd plats. Varken i 1924 eller 1926 års socialdemokratiska valupprop nämnes ett ord om socialisering. Det torde vara tydligt, att det i vårt land — liksom kanske

i alla andra länder — finns en mycket betydande majoritet *mot* socialiseringsprogrammet.

Socialiseringsnämnden har själv av allt att döma icke ansett — trots statsministerns ovan citerade ord i statsrådsprotokollet från 1920 — att uppgiften kräver någon skyndsamhet. Nämnden har nu haft tillfälle att arbeta i snart sju år, men ännu har icke ett enda förslag till socialisering av någon fri näring blivit framlagt; av nämndens redogörelser att döma har man icke ens påbörjat utarbetandet av något dylikt förslag. Nämnden har däremot ägnat sig åt socialiseringsfrågans "förutsättningar och läge" i diverse länder — framför allt i sådana länder, som icke genomfört någon socialisering — samt åt utforskandet av vissa statliga och halvstatliga företags historia och organisation. Dessa arbeten ha oftast haft enskilda personer utanför nämnden till författare, och vissa av dem ha varit av ett ganska stort intresse — ehuru de ofta icke kunna giva några som helst uppslag för en socialisering. En enda av nämndens utredningar har under de gångna åren tillkommit genom nämndens förenade ansträngningar. Detta arbete innehåller ett utkast till en omorganisation av statens järnvägar och går ut på att detta statliga företag, som givetvis icke kan socialiseras, skall så långt det är möjligt erhålla en organisation efter de riktlinjer, som utmärka enskilda bolagsföretag, låt vara med ett inslag av industriell demokrati. Det förtjänar tilläggas, att detta förslag även äsyftar en reducering av riksdagens finansmakt. Av flera skäl torde detta förslag, trots vissa förtjänster, icke äga någon som helst aktualitet.

Nämndens väsentliga förtjänst är måhända, att den klart visat, hur svårt det är redan att uppgöra *förslag* till socialisering. Man torde dock böra ifrågasätta, om denna förtjänst kan motivera nämndens fortsatta existens, särskilt med tanke på de oerhörda kostnader, som nämnden förorsakat statsverket. Det kan knappast ur allmänna synpunkter försvaras, att idéer, som sakna all aktualitet, tagas till intäkt för långvariga och dyrbara utredningar om nästan vad som helst, utredningar, som icke ha lett till och knappast kunna leda till några som helst praktiska åtgärder. Vilja socialdemokrater med hjälp av borgerlig sakkunskap utreda och konkretisera oklara punkter i det socialdemokratiska partiprogrammet, så bör detta knappast ske på statens bekostnad.

Socialiseringsnämnden beräknas under tiden t. o. m. den 31 december 1926 ha kostat statsverket 625,816 kronor. De böcker, som den svenska allmänheten till detta pris erhållit men endast i ytterst ringa utsträckning intresserat sig för och som icke innehålla några nya praktiska uppslag av större värde, kunna icke motivera denna högst betydande statsutgift.

Man hade haft rätt att vänta, att socialiseringsnämnden efter statsminister Ekmans uttalande till statsrådsprotokollet den 25 juni 1926 skulle ha inriktat sitt arbete på ett mera snabbt slutförande av sitt egentliga uppdrag eller på ett raskt fullföljande av de uppslag, som givits i nämndens förslag

till en omorganisation av statens järnvägar. Socialiseringsnämndens nyligen avgivna arbetsplan för de kommande åren kan emellertid icke tillfredsställa ens mycket små förhoppningar om en snabbare arbetstakt.

Nämnden framhåller i denna arbetsplan, att den även ägnat sig åt "en tredje grupp av förarbeten, avseende uppgiften att undersöka lämpligheten av och betingelserna för ett överförande till det allmänna av hittills helt eller väsentligen av enskilda bedriven verksamhet". Det är med stort intresse man ser, att nämnden även ägnat sig åt sin egentliga uppgift, låt vara att man ännu icke kommit över förarbetenas stadium. Nämnden säger sig ha "hoppats kunna vinna" "ett viktigt underlag för en klar syn i detta avseende" genom omfattande undersökningar och kritiska bearbetningar av svenska aktiebolags balansräkningar, undersökningar, som beräknas vara färdiga år 1928. Det synes emellertid, som om dessa förhoppningar att vinna "ett viktigt underlag för en klar syn" delvis skulle ha grusats, ty i fortsättningen nöjer man sig med att hoppas, att dessa studier i enskilda företags balansräkningar "bör kunna giva anvisningar om de delar av näringslivet, vilka främst böra — — — underkastas mera djupgående undersökningar". Något mera bestämt utlovar nämnden icke. Däremot omtalar nämnden, att den tänker framlägga en rad andra utredningar: angående gruvlagstiftningen, angående domänverkets förvaltning och organisation, angående nationalinkomsten och nationalförmögenheten.

Det torde icke vara för mycket sagt, att socialiseringsnämnden på ett synnerligen otillfredsställande sätt förstätt bemästra sin uppgift. Det skall lämnas osagt, om detta mest berott på nämnden eller på uppgiften. Måhända är uppgiften sådan, att icke heller någon annan kommitté skulle kunnat lösa densamma. Säkert är i varje fall, att uppgiften saknar all aktualitet. Men därtill kommer, att socialiseringsnämnden på ett förvånansvärt sätt gått förbi de verkliga socialiseringsproblemen och de verkliga socialiseringserfarenheterna. Hur betecknande är det icke, att denna nämnd, som sysslat med så mångahanda ting, icke har ägnat världens mest omfattande socialiseringsexperiment, det bolsjevikiska Ryssland, någon undersökning, medan man däremot funnit nödigt att undersöka socialiseringsfrågans "förutsättningar och läge" i sådana länder som England, Danmark, Förenta Staterna, Kanada och Australien. Vad Ryssland beträffar säger nämnden i sin nyligen avgivna arbetsplan, att den "hoppas att den även skall lyckas åstadkomma en redogörelse för socialiseringsproblemet i Ryssland". Så långt har nämnden hunnit under sitt sjunde arbetsår.

På anförda skäl torde det vara synnerligen motiverat att upplösa nämnden och nedlägga utredningen. Under en tid av statsfinansiella svårigheter, då det gäller att på alla områden iakttaga största möjliga sparsamhet, kan det knappast försvaras att år efter år nedlägga stora kostnader på en politisk kommittéutredning, som icke fyller några praktiska behov, åtminstone icke för det allmännas vidkommande. Även ur konstitutionella synpunkter

har nämnden betecknat en anomali i svenskt statsliv. Med rätta framhöll konstitutionsutskottet 1921, under anslutning från alla borgerliga partier, att riksdagen i fråga om andra, "mera fasta utredningskommittéer" blivit satt i tillfälle att bevilja nödiga medel. KU anmärkte vidare, att socialiseringsnämnden erhållit beslutanderätt på områden, som eljest brukar förbehållas Kungl. Maj:t, och även beträffande åtgärder, som "kunna medföra högst betydande kostnader för statsverket". KU fann därför, att anmärkning borde göras mot den vid nämndens tillsättning föredragande departementschefen. Med 93 röster mot 52 lade andra kammaren denna anmärkning *med gillande* till handlingarna. Har nämnden misslyckats så har det också mera berott på ett övermått av befogenheter än på alltför snävt tillmätta sådana.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa,
att riksdagen måtte besluta

1) att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t måtte upplösa socialiseringsnämnden, och

2) att nedsätta det i Kungl. Maj:ts proposition Nr 1 under 7:e huvudtiteln begärda anslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga med 70,000 kronor; alltså från kronor 280,000 till (ordinarie reservationsanslag) kronor 210,000.

Stockholm den 13 januari 1927.

Georg Andréén.

I motionen instämma:

Cl. Lindskog.

John Jönsson.

Birger Petersson.

Boa.

Carl Arv. Andersson.

Otto Järte.